

УДК 947.1/9

**ДО ПИТАННЯ ПРО ПАРЛАМЕНТСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ С. ВІТИКА
НА ПОЧАТКУ ХХ ст.****О.І. Босак**

Розглядається парламентська діяльність видатного українського соціал-демократа С. Вітика в 1907—1914 рр., яка була спрямована на захист прав українського народу в Галичині.

Рассматривается парламентская деятельность известного украинского социал-демократа С. Витыка в 1907—1914 гг., которая была направлена на защиту прав украинского народа в Галичине.

Масове змагання народів Австро-Угорщини за загальне виборче право увінчалось у 1907 році успіхом: австрійський уряд прийняв закон про запровадження загального виборчого права при виборах до парламенту і скасування куріальної виборчої системи. Незважаючи на окремі обмеження, це означало, що народні маси отримали перемогу: не тільки розширювалося коло виборців, але й збільшувалося число місць (з 78 до 105) у парламенті, наданих Галичині.

Вибори до парламенту спричинили в Галичині гарячкову акцію. Всі політичні партії готувалися до завзятої боротьби за своїх кандидатів. Голосування проходило 14, 17 і 23 травня 1907 року в складних умовах, при типових галицьких порушеннях виборчого права. За образним порівнянням польського політика, вибори в Галичині нагадували кориду. В результаті виборів у парламент соціал-демократи завоювали друге місце з 87 мандатами. По округах Східної Галичини від українських партій було обрано 27 депутатів. Депутатами від УСДП стали Я. Остапчук і С. Вітик. У парламенті всі українські депутати з Галичини і Буковини утворили спільний "русько-український" парламентський клуб, який незабаром, після відходу москвофілів, розпався. Соціал-демократи С. Вітик і Я. Остапчук увійшли в загальноавстрійський соціалістичний клуб [3, с. 4—5].

Яку ж мету ставили перед собою соціал-демократи, увійшовши до австрійського парламенту? У першу чергу — забезпечити повну рівність виборчого права, ліквідувати окремі постанови щодо робітників, надати право голосу жінкам і молоді з 20-річного віку. Багато завдань соціал-демократи ставили в соціальній і політичній сфері: припинення колотнечі народів, надання непрацевдатним пенсії, охорона праці робітників і селян, аграрні реформи, забезпечення повної свободи друку, зібрань, зборів [1, 1907, № 29]. На конференції УСДП, яка відбулася 12—13 червня 1907 року у Львові, у своїх виступах про парламентську тактику С. Вітик і Я. Остапчук запевнили, що "входячи в соціал-демократичний клуб, ми будемо йти у всіх політично-економічно-суспільних справах, спільно і солідарно з усіма нашими німецькими, чеськими, польськими і італійськими товаришами". А в національних справах, підкреслили вони, "будемо заступати всі ті домагання, які змагають до культурного розвитку та національно-політичної емансипації українського пролетаріату" [1, 1907, № 25]. Пристрасно виступив депутат С. Вітик з трибуни австрійського парламенту, засуджуючи всі зловживання під час виборів. "Коли парламент не осудить тих галицьких розбоїв, — проголосив він, — тоді народ буде сам собі суддею над панамі з Кола Польського". Але, якщо не можна буде інакше, наголошував він, то поговоримо собі з ними по-російськи, натякаючи на російську революцію [1, 1907, № 25].

Коли голова Кола Польського в парламенті Голомбінський виступив з протестом проти наступу пруських властей на права польського народу, то С. Вітик також приєднався до нього, але одночасно висловився проти гноблення українського народу з боку польської шляхти в Галичині [2, с. 79]. Під тиском українських послів віденський уряд був змушений предметніше займатися українськими справами: галицькій адміністрації видали розпорядження про однакове трактування обох націй, робилися спроби щодо вирішення мовного питання у Львівському університеті, були усунені перепони при закладанні українських середніх шкіл і призначенні українських урядовців до центральних установ.

Українські соціал-демократичні послі парламенту засідали в соціал-демократичному загальноавстрійському клубі, але підтримували домагання українського народу разом з національно-демократичними і радикальними послами. За словами українського соціаліста М. Ганкевича, австрійський парламент, сформований на основі загального виборчого права,

був великим здобутком останніх часів, заборолом тих східно-європейських народів, що не мали своєї держави, тим осередком, на який реакція звертала всю свою ненависть [1, 1911, № 1]. Соціал-демократичні послы в парламенті провели значну роботу: вони вносили пропозиції щодо сеймової реформи та змін у податковій системі, виступали проти гноблення українців, на захист селян, проти дорожнечі, за забезпечення робітників і зміну шкільних законів, за український університет у Львові.

Після розпуску австрійського парламенту у червні 1911 року відбулися нові вибори. В результаті від усіх країв Австро-Угорщини до парламенту було обрано 80 соціал-демократів. Українські соціал-демократи, на жаль, втратили один мандат. С. Вітик знову був обраний до парламенту і залишався там єдиним українським соціал-демократичним послом. Противники соціал-демократів скористалися неосвіченістю та затурканістю селян, які, будучи "безправними, ставали жертвою корупцій з боку польських верховодів і москвофілів, а також жертвою безсовісної і підлої демагогії", — відзначав соціал-демократичний орган [1, 1911, № 26]. Криваві події відбулися в Дрогобичі, 26 чоловік було вбито і 100 поранено. Як заявив з трибуни австрійського парламенту 28 липня 1911 р. посол С. Вітик, "дрогобицький морд 19 червня був найогидніший і найстрашніший, який коли-небудь бачила Галичина, ця ославлена країна масових мордів" [1, 1911, № 28]. Наводячи у своїй викривальній промові приклади махінацій, він наголосив: "В Дрогобичі добгали ногами волю народу" [1, 1911, № 28]. Дрогобицькі події не були випадковими. Як відзначає сучасний дослідник, "вони являли собою частину серії насильств, які чинились у Галичині владою за допомогою жандармів і війська" [4, с. 149]. С. Вітик на цьому не зупиняється і звертається до міністра внутрішніх справ з пропозицією виділити з державних фондів відшкодування для жертв дрогибицької масакри [1, 1911, № 35]. Парламентська активність С. Вітика напередодні Першої світової війни надзвичайно висока. У своїх промовах він викриває "перестарілість і спорохнявілість" галицького сейму, депутати якого "більше пересиджувалися на балах, як в сеймі", з'являючись на його засідання у фрактах і відразу втікаючи на різні прийоми, через що постійно не було необхідного кворуму [1, 1910, № 10].

Чималу увагу приділяв С. Вітик різним проблемам робітників і селян. Так, завдяки його енергійній діяльності для робітників нафтової промисловості було встановлено 8-годинну робочу зміну [1, 1912, № 3].

Оскільки це був час масової еміграції населення з Галичини, то цей процес супроводжувався значними зловживаннями чиновників і різних спритних людей. Як депутат парламенту, С. Вітик домагався від австрійського уряду вирішення багатьох питань для емігрантів (оголошення рідною мовою, охорона жінок від гендлярів живим товаром, безоплатний проїзд, присутність лікаря, укладання контрактів у присутності представника) [1, 1912, № 13—14, 15, 18].

Проте незабаром вибухнула світова війна, і С. Вітик припиняє парламентську діяльність. Він продовжує активно займатись партійною і політичною діяльністю, згодом переїжджає в Наддніпрянську Україну, де в 30-х роках був репресований і розстріляний.

1. Земля і воля. 1907, № 25, 29; 1910, № 10; 1911, № 1, 26, 28, 35; 1912, № 3, 13—14, 15, 18. 2. Левицький К., Семен Вітик // Українські політики. Ч. 2. Сильвети наших давніх послів і політичних діячів 1907—1914 рр. Львів, 1934. 3. Перший рік парламенту загального голосування (1907—1908) / Подав д-р Кость Левицький. Львів, 1908. 4. Сухий О. Галичина: між Сходом і Заходом. Нариси історії XIX—початку XX ст.